

เกษตรสร้างสุข สร้างชีวิต
โดยอาจารย์สุรียา ชันแก้ว
บรรยายในงานตลาดนัด “ความรัก ความสุข กับวิถีเกษตร” วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2563



เบื้องหลังจากงานราชการ สู่ออกชน ก่อนกลับบ้านเกิด

สุรียา ชันแก้ว หรือ อู๋ เป็นคนจังหวัดแพร่ หลังจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้ากรุงเทพฯ ไปเรียนต่อที่โรงเรียนช่างฝีมือทหาร จบแล้วได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการทหาร จนได้ยศจ่าสิบตรี และต่อมาเลื่อนยศเป็นจ่าสิบโท จากนั้นลาออกไปทำงานบริษัท มีหน้าที่ทำระบบเบรกรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ได้รับโอกาสจากบริษัทไปฝึกงานที่ประเทศญี่ปุ่น 3 ปี กลับมารับตำแหน่งหัวหน้าวิศวกร ทำหน้าที่เขียนโปรแกรมควบคุมระบบเบรกรถยนต์ หรือระบบ ABS ช่วงปี 2560 บริษัทเปลี่ยนฐานการผลิตกลับไปประเทศญี่ปุ่น หัวหน้าวิศวกรจะต้องตามไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ณ เวลานั้น คิดหาทางออก ห่วงลูก ห่วงครอบครัว หรือจะไปทำงานที่ญี่ปุ่น เงินเดือนเกือบแสนบาทหรือจะเปลี่ยนงานใหม่ หรือจะกลับบ้านเกิดที่จังหวัดแพร่ แล้วจะไปทำมาหากินอะไร

“จึงพลิกวิกฤต ให้เป็นโอกาส”

ตัดสินใจ กลับบ้านเกิด กลับไปตั้งหลักที่จังหวัดแพร่ คิดวางแผนชีวิตตนเองและครอบครัว โดยเฉพาะลูกที่ต้องย้ายโรงเรียนจากกรุงเทพฯ จะต้องส่งเสียให้ร่ำเรียนให้สูงที่สุดตามกำลังสติปัญญา ต้องลงทุนทำอะไรสักอย่าง เงินลงทุนก็พอมีเหลือจากเงินก้อนสุดท้ายที่บริษัทให้ และเงินบ้านญาติจากราชการ แต่ก็ต้องเก็บออมไว้เป็นภูมิคุ้มกันให้ลูกได้เรียน แต่รายจ่ายในการดำรงชีวิต ต้องมีรายรับที่เพียงพอ คิดวางแผนทำอาชีพใหม่ ค่าตอบสุดท้าย คือ การเกษตร คิดต่อไปอีกว่า แล้วจะต้องดำเนินการอะไรอย่างไร 1...2...3...4...เงินลงทุน ที่ดิน อีกทั้งความรู้ทางการเกษตรจึงเดินทางไปที่มีมูลนิธิชัยพัฒนา จังหวัดปทุมธานี เข้าไปเรียนรู้เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ไปดูแปลงเกษตรสาธิต เป็นเกษตรผสมผสาน เนื้อที่ 1 งาน ทำเกษตรก็เป็นคลังอาหารได้ เหลือกก็ขายมีรายรับ จึงจุดประกายความคิดขึ้นมาทันที การเริ่มต้นทำการเกษตร 2 เรื่องหลัก คือ **ดิน** กับ **น้ำ**

ดิน ควรตรวจวิเคราะห์สภาพดินก่อน แล้วปรับสภาพดินตามผลการตรวจนั้น ๆ และเลี้ยงไส้เดือนนำมูลไส้เดือนมาเป็นปุ๋ยช่วยปรับสภาพดินและเพิ่มธาตุอาหารในดิน

น้ำ ควรหาวิธีนำน้ำมาใช้ในแปลงเกษตรให้ได้ตลอดทั้งปี เช่น ขุดสระ เพื่อที่จะมีน้ำไว้ใช้ในการทำเกษตร และเลี้ยงปลา

แนวคิดสู่การทำแผนงาน

ออกแบบ วางผังทำแปลงเกษตรที่บ้านเกิดจังหวัดแพร่ ไปปรึกษากับญาติพี่น้องก็ไม่ค่อยจะมีใครเห็นด้วย ได้รับคำกล่าวว่า "ปู่ ย่า ตา ยาย ก็ทำเกษตรมาไม่เห็นมีใครร่ำรวยมีเงินมีทอง

มันเหนียวนะ" แต่ขณะนั้น แม่ยายปลูกผัก ท่านบอกว่า ปลูกผักขายได้ปีละหลายหมื่นบาท ก็ยังมีรายรับพอเลี้ยงชีพได้อย่างสบาย ได้ข้อคิดจากแม่ยาย และถือเป็นต้นแบบคำแนะนำให้แก่ตน จึงมุ่งมัน ออกแบบแบ่งพื้นที่ ซึ่งมีอยู่ 1 ไร่ และซื้อเพิ่มมาอีก 1 ไร่ รวมเป็น 2 ไร่ จัดผัง วางแผนการปลูก ปลูกอะไรให้มีผลผลิตเป็นรายรับรายวัน รายสัปดาห์ และรายปี พื้นที่ตรงไหนจะปลูกผักทำนาข้าว ขุดสระน้ำและบ่อปลา กันพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้สำหรับทำโรงเรือนเลี้ยงไส้เดือน ศาลาพักผ่อนไว้ชมวิวทิวทัศน์ คือจะต้องใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การจัดการดิน ที่เป็นพื้นที่นาที่ต้องปรับปรุง โดยจะใช้มูลไส้เดือนตามที่ได้อบรมมาเพื่อลดต้นทุนการผลิต การวางระบบน้ำโดยใช้ระบบสปริงเกอร์ให้น้ำทั้งแปลง โดยจะสูบน้ำจากสระน้ำที่จะขุดขึ้นมาใช้

พืชผักที่จะนำมาปลูก คำนวณปริมาณ และชนิดที่ต้องกินและขายได้ดีในแต่ละช่วง ได้แก่ ผักบุ้ง ผักกาด ผักคะน้า ผักสลัด ผักชี คือปลูกทุกอย่างที่กินได้ เหลือก็ขาย

ปลา คำนวณปริมาณและประเภทของปลาที่จะนำมาเลี้ยงในบ่อน้ำและในนาข้าว

การตลาด วางแผนไว้ว่าเหลือจากกินในครอบครัว จะขายที่ตลาดในชุมชนก่อน แล้วค่อยขยายไปตลาดนอกชุมชน เพราะในชุมชนมีร้านอาหาร ที่ต้องการวัตถุดิบประเภทผักเป็นจำนวนมาก

คำนวณต้นทุนการผลิต รายรับ-รายจ่าย = เงินออม

- รายรับหลัก จะมาจากการขายผลิตผลทางการเกษตร รายรับจากการจัดการสถานที่ ค่าวิทยากร ขายมูลไส้เดือน เมล็ดพันธุ์ผัก ปลา

- รายจ่าย ค่าบริหารจัดการแปลงเกษตรที่ต้องเลี้ยงตัวเองได้ โดยไม่นำเงินทุนเดิมออกมาใช้ เหลือก็เป็นรายจ่ายประจำวันของครอบครัว และเป็นเงินออมทรัพย์

ทั้งนี้ ได้คำนึงถึงปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ด้วยแล้ว โดยทำแผนสำรองไว้ หากแผนหลักไม่ประสบผลสำเร็จ จากนั้น ลงมือทำทันที

จากแผนงานสู่การปฏิบัติทำจริง

เมื่อวางแผนที่จะทำแปลงเกษตรเสร็จแล้ว ก็ลงมือปฏิบัติ อันดับแรกถมที่นาให้เป็นแปลงปลูกผักและแปลงสาธิต ขุดบ่อเลี้ยงปลา และนำน้ำมาใช้ในแปลงเกษตร พร้อมจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะใช้มาดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปทำทีละเรื่องเริ่มปรับสภาพดิน เพราะพื้นที่เดิมเป็นนาข้าวที่ไม่ใช่พื้นที่ราบ ซึ่งเป็นลักษณะทางภูมิประเทศโดยทั่วไปของภาคเหนือตอนบน จึงต้องปรับสภาพก่อนเพื่อให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีอินทรีย์วัตถุ ธาตุอาหาร น้ำ อากาศที่เพียงพอและเหมาะสมที่จะทำให้พืชผักเจริญเติบโต โดยใช้มูลไส้เดือนเป็นพระเอกตามด้วยปุ๋ยหมัก ในการเสริมธาตุอาหารและให้เกิดจุลินทรีย์ในดิน โดยไม่ใช้สารเคมีใดๆ จากนั้นวางระบบน้ำด้วย ท่อ PVC เป็นระยะๆ ติดตั้งหัวสปริงเกอร์ ปลูกผักก่อนเป็นอันดับแรก เป็นผักตามฤดูกาล

ฤดูฝน ช่วงเดือนกรกฎาคม-ตุลาคม ปลูกผักปลัง ต้นหอม ผักบุ้ง กะเพรา ตะไคร้ ข่า

ฤดูหนาว ช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ เป็นช่วงปลูกผักได้ดีที่สุด ปลูกผักกาด ผักชี ผักสลัด ต้นหอม คะน้า กะเพรา ตะไคร้ ข่า ผักบุ้ง

ฤดูร้อน ช่วงเดือนมีนาคม-มิถุนายน ปลูกผักบุ้งจีน ผักกาดพื้นเมือง

เป็นการปลูกผักแบบหมุนเวียนบนพื้นที่เดียวกัน ซึ่งป้องกันโรคและแมลงได้ เหตุผลที่เลือกปลูกผักชนิดดังกล่าว เพราะตลาดในชุมชนต้องการและเป็นรายรับรายวัน



ชุดสระน้ำ นำน้ำมาใช้ในแปลงเกษตรและเลี้ยงปลาตก ปลาชนิด สระน้ำนี้เป็นตัวช่วยทำให้ดินชุ่มชื้นได้มาก รอบสระน้ำปลูกกล้วย ต้นแค ผักหวานป่า มะม่วง มะพร้าว มะยงชิด ส้มโอทุเรียน เป็นรายรับรายสัปดาห์และรายปี

เพาะเลี้ยงไส้เดือน เพื่อใช้มูล ขยาย ผักอบรม

สร้างโรงเรือนเพาะเลี้ยงไส้เดือน ขยายจำนวนจากที่ได้มาจากการอบรม จากจำนวน 2 กะละมังพลาสติก ได้เป็น 30 กะละมังพลาสติก แบ่งปันให้เพื่อนเกษตรกรนำไปเลี้ยงสร้างอาชีพ รายรับจากการขายตัวไส้เดือนกับชุดอุปกรณ์ ชุดละ 270 บาท ขายมูลไส้เดือน บรรจุถุง ถุงละ 1 กิโลกรัม ราคา 30 บาท น้ำมูลไส้เดือน ขวด 500 ซีซี ขวดละ 20 บาท”



การเลี้ยงไส้เดือนในกะละมัง

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กะละมังสีดำ
2. มูลวัวแห้ง เก็บเศษฟางหรือวัสดุที่ปนมากับมูลวัวออก ให้เหลือแค่มูลวัวจริงๆ
3. ไส้เดือนดินพันธุ์แอฟริกัน 300 กรัม
4. กาบมะพร้าวสับ หรือใบไม้แห้ง

วิธีและขั้นตอนในการเลี้ยง

1. นำกะละมังไปเจาะรูโดยใช้สว่าน 2 หุน เจาะให้ทั่วกะละมัง เพื่อให้น้ำไหลผ่านออกได้สะดวก
2. นำมูลวัวมาทำการรดน้ำ ให้เปียก เพื่อล้างความร้อนของมูลวัวและแก๊สออกให้หมด รดน้ำประมาณ 1-2 อาทิตย์
3. นำกาบมะพร้าวสับ มาผสมกับ มูลวัว ในอัตราส่วน 30 : 70 โดยกาบมะพร้าวสับควรแช่น้ำก่อนเพื่อล้างยางของมะพร้าวออกไป กาบมะพร้าวจะช่วยเพิ่มความเย็นให้กับมูลวัว

เมื่อผสมเข้ากันแล้วนำไปใส่ในกะละมัง ประมาณ 1/2 กะละมัง

4. นำไส้เดือน 300 กรัม ใส่ลงไป ในกะละมัง แล้วนำไปไว้ในโรงเรือนที่เย็น โดยทำเป็นชั้นเหล็กหรือชั้นท่อพีวีซีก็ได้ ไส้เดือนชอบความชื้นและเย็น รดน้ำให้ความชื้นกับไส้เดือน 3-4 วันต่อครั้ง ประมาณ 1-2 เดือน ก็จะได้ปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนเต็ม กะละมัง สามารถนำไปใส่พืชผักผลไม้ หรือจำหน่ายได้

5. ขั้นตอนการเติมอาหารไส้เดือน ต้องทำการหมักมูลวัวโดยนำไปแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ ก่อนนำไปใช้ การเติมมูลวัวให้สังเกตปริมาณมูลวัว หากเหลือประมาณ 1/3 ของกะละมัง ก็เติมลงไป หรือถ้ามีเศษผัก เศษผลไม้ (รสหวาน) ที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนก็สามารถนำมาเติมได้

เกษตรผสมผสาน คือทางออกความยั่งยืนในชีวิต

เกษตรผสมผสาน ที่ทำอยู่เป็นการทำการเกษตรภายใต้การเกื้อกูลกันตามธรรมชาติที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่กันและกัน การอยู่ร่วมกันระหว่างพืชกับสัตว์และสิ่งแวดล้อม เป้าหมายจากระบบคิดมีความชัดเจนที่จะนำพาครอบครัวให้มีชีวิตที่มั่นคงได้ สร้างคลังอาหารให้แก่ครอบครัวและชุมชน โดยมีขีดความสามารถที่จะพัฒนาไปสู่เกษตรธรรมชาติเชิงการค้าด้วยรูปแบบของกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือวิสาหกิจชุมชน

กิจกรรมในแปลงเกษตร เป็นโมเดลที่นำไปใช้ได้

ได้สร้างรูปแบบหรือโมเดลแปลงเกษตรตามที่เกษตรกรทั่วไปมักจะปลูกข้าวเป็นพืชเชิงเดี่ยว แต่วางโมเดลทำเป็นแบบผสมผสานและสรุปผลความแตกต่างของรายรับ แนวคิดเดิมใช้พื้นที่ 2 งาน (200 ตารางวา) โดยปลูกข้าวอย่างเดียว มีรายรับ 4,000 บาท ทำอย่างไรจึงจะใช้พื้นที่เท่ากัน แต่มีรายรับมากกว่า 4,000 บาท และเพื่อเป็นการพิสูจน์ให้เกษตรกรอื่นๆ เห็นว่า “แค่เปลี่ยนความคิด ชีวิตก็เปลี่ยน” จากที่เคยปลูกข้าวได้เงิน 4,000 บาท เปลี่ยนวิธีคิดนิดเดียว มีรายรับ 8,550 บาท โดยไม่ต้องลงทุนอะไรมาก ได้ทำการทดลองปลูกพืชแต่ละแปลงดังนี้

แปลงที่ 1 เป็นแปลงปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว โดยใช้ข้าวเจ้าสายพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในเนื้อที่ 50 ตารางวา โดยทำนาแบบดั้งเดิม คือใช้คนปลูก และไม่ใช้สารเคมีใดๆ จะได้ข้าวเปลือก 100 กิโลกรัม ราคาขาย กิโลกรัมละ 10 บาท ได้เงิน 1,000 บาท

แปลงที่ 2 ปลูกข้าวเจ้าขาวดอกมะลิ 105 เนื้อที่ 50 ตารางวา เหมือนแปลงที่ 1 แต่เลี้ยงปลาตกในนาข้าว 100 ตัว จะมีรายรับจากการขายข้าวเปลือกและขายปลาตก 2,050 บาท ผลดีสืบเนื่องก็คือ ต้นข้าวไม่มีแมลงรบกวน และปลาก็เติบโตดี โดยไม่ต้องลงทุนซื้ออาหารปลา ขายข้าว 1,000 บาท ขายปลาตก 1,050 บาท รวมรับ 2,050 บาท

แปลงที่ 3 ปลูกผักบุ้งจีน เนื้อที่ 50 ตารางวา ขายได้เงิน 4,000 บาท

แปลงที่ 4 ปลูกเผือกหอม เนื้อที่ 50 ตารางวา ขายได้เงิน 1,500 บาท

จะเห็นว่าแปลงที่ 2 มีรายรับมากที่สุด 8,550 บาท ขณะที่ปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว ในเนื้อที่ 200 ตารางวา จะมีรายรับเพียง 4,000 บาท ทั้งหมดใช้เวลา 1 ฤดูกาล ของข้าวคือ 4 เดือน



แบ่งปันช่วยเหลือชุมชนเป็นวิทยากร

เมื่อประสบผลสำเร็จจากการทำเกษตรผสมผสาน และได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์สรุปบทเรียน แง่คิดมุมมองต่างๆ มาแบ่งปันให้แก่คนในชุมชนและเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกร เยาวชน บุคลากรของหน่วยงานราชการและเอกชน ในหนึ่งปีมีหลายกลุ่มและหลายหน่วยงาน โดยมีรายได้จากค่าวิทยากร

ขายผลผลิต ผักสด เมล็ดพันธุ์ คุ้มค่ากับรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดการ



การตลาด

ปลูกผักขายยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดในชุมชน ผลิตไม่ทัน จึงต้องขยายไปยังกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะผักบุ้งจีน เป็นที่ต้องการมาก เพราะที่บ้านแม่ลานและเขตอำเภอลอง มีร้านก๋วยเตี๋ยว ร้านขนมจีน น้ำย้อยที่มีชื่อเสียงของจังหวัดแพร่ ตั้งอยู่ในอำเภอลองหลายร้าน แต่每天有คนมากินและซื้อกลับบ้านกันเป็นจำนวนมาก “วาดฝันไว้ว่าจะส่งผลผลิตทางการเกษตรไปยังคนบ้านเดียวกัน แต่ไปทำงานต่างถิ่นให้ได้กินพืชผักจากบ้านแม่ลานเหนือเพื่อเป็นการสื่อสารบอกให้รู้ว่านี่คือผลผลิตจากถิ่นบ้านเกิดของเขา ผู้ผลิตก็เคยใช้ชีวิตต่างถิ่นเช่นกัน แต่วันนี้เขากลับบ้านเกิดแล้ว เขายังทำเกษตรได้”

ครอบครัวมีสุข

เมื่อเราวางแผนชีวิตและครอบครัวดี ตั้งแต่ต้น ส่งผลให้ครอบครัวได้อยู่ร่วมกันแบบพร้อมหน้าพร้อมตา มีกิจกรรมต่างๆ ให้ครอบครัวทำงานร่วมกันเป็นครอบครัวอบอุ่นมีสุข ที่หาซื้อไม่ได้ในสังคมปัจจุบัน

